Euskal Herriko Ahotsak

ahotsak.com

Mertxe Mujika Otegi

Andoain, Gipuzkoa (1929-2013)

Aurkibidea

Biografia

Goiburu auzoko Txurikadi baserrian jaio zen. Bederatzi senidetan seigarrena, oso txikitatik ardi kontuan lan egin izan du, ahizparen etxean. Komunioa egin zuenerako umezain ere egon zen, baina berehala aspertu eta ahizparen artaldea zaintzen jarri zen. Baserriko lanetan gelditu gabe ibili zen bizitza osoan. Goiburun jaio eta auzo berean bizi izan zen beti Mertxe. Bost seme-alaba izan zituzten.

Zintak

AND-006

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Ansa, Ainhoa
- **Data**: 2010-03-03
- **Iraupena**: 45 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Eskola gutxi, baina dotrinak garrantzi handia

- **Erref**: AND-006/002
- **Iraupena**: 0:02:12. **Hasi**: 00:01:08. **Bukatu**: 00:03:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina
- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:
Eskolara gutxi joan ziren, etxean lagundu egin behar izaten baitzuten. Andoaingo eskolan ibili ziren, Asintxionean; gaztelaniaz ikasten zuten. Dotrina zen garrantzitsuena lehen. Aitari irakurtzea gustatzen zitzaion.

Transkripzioa
- Eta hasierako eskolaa gu basarritikan eskolaa bialdu giñuen, baiño ez denboa luzian. Senarrak esan dun bezela, beti izaten zan: “Ga(u)r ez dakazue juteik eskolaa, e! Ganaun aurretik ibiltzeko´re batebat biharko diñat eta…” aitta zanak. Eta, bueno. Aurrena geatzeko hola zea pixkat, baiño, jo, bi egun-eo etxian pasa ta geo jun bihar gendunian… ez nitzan eskolatsua ni´re. Buuu! Geo kriston pena ematen zian berriz jun biharra, baiño, bueno, juten giñan behintzat.
- Nun ibili ziñen eskolan?
- Ba, hemen, Andoaiñen bertan. Andoaiñen bertan. Bi tokitan ibili nitzan. Bat kastellana zan maestra ta bestia euskalduna. Asintxionia izena zun, Asintxionia. Hor ibili giñan gu.
- Ta ze moduzko eskola zen Asentxionea?
- Bueno, nahiko ondo. Gustoa ibiltzen giñan gu behintzat. Bai. Horrek… beandu ezkondu zan, ta maisuba kastellanua zun, baiño bea maestra behintzat lehendikan ezauna genduna guk eta… Bai, beti… gue etxeko umiak horrea pasiak izango zian gehienak. Bai.
- Hori zen erderaz? Edo euskeraz?
- Guk erderaz uste det liburuk eta… Guk euskaraik… apenas, e! Dotriña ez dakit. Ordun dotriña zan printzipala. Jesus Maria! Ordun ez zeon matematikaik eta. Etxea jutian´e ez zuen galdetzen matematikaik eta. “Ba al zakizuen dotriñako leziyua?” galdera hoi beti. Hoi izaten zan… buu! Dotriña ondo ikasi ezkeo…! Aitta´re zalia zan ta eliza-liburu asko zittun ta… Ez zittun astian denboa asko pasatzen aittak, baiño jai atsaldia gustatzen zitzaion liburu onak, gaiñea, bazittun harek, bai, ta haik letzen ta hola. Ama, en kanbio, ez. Amak ez zun hola letzeko-ta… Baiño aitta zalia zan,

bai.
- Ikasketaik bazun aittak?
- Ke ba! Ke ba!
- Irakurtzen ta behintzat...
- Bai. Ta bere firma´re botatzen zun. Ta amak ez, e! Amak ez zun firmaik´e.

2. Jaunartzeko bazkaria

- **Erref**: AND-006/003
- **Iraupena**: 0:02:02. **Hasi**: 00:03:20. **Bukatu**: 00:05:22
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:
Dotrina elizan ikasten zuten. Jaunartze bakarra egin zuen Mertxek. Jaunartzeko bazkarian dena jatera behartu zuten eta desatsegina egin zitzaion.

Transkripzioa
- Dotriña esaten da oso-oso inportantea zala ordun.
- Jesus!
- Zuk zeorrek esan dezu.
- Jesus! Bueno...
- Elizan ikasten zen? Eskolan? Etxian? Non ikasten zen dotriña?
- Ba, leziyuak etxeako ematen zixkiguen, ta gero, komuniyo garaia etortzen zanian, bastante lehenaotikan hasten giñan leziyuak. Egunak izentatuk izaten zien juteko ta... leziyuak ematea elizan ordun. Oan bezela uste al dezu komuniyok? Ezta pentsatu´re! Bueno! Hobeto preparatzen zan leheno, e! Hobeto ez dakit, hala aitzen zien behintzet.
- Eta komuniyua bakarra ez igual.
- Nik bakarra in nun.
- Bai?
- Bai, bakarra in nun, bai. Ta gustoa asko! Jo! Nere ahizpa... zerbitzen egoten zian tokian konbidatu niñuen bazkaltzeko. Jesus! Han nik egundaiño ikusi ez nittun klasiak [atea] zittuen. Baiño zan nausiya oso zorrotza, ta ni beida, bildurraz hasteko, nundik heltzen zitzaien´e jakin ez ta: “gaur ez badittuzu hoik danak jaten gehio ez zea honea sartuko, e! Denak jan bihar dia!”. Jo... Alde batea penatuta ta guzi egon nitzan, “nahio nin etxian jan banun!”. Onez esaten zittun hoik, e! Onez. Hobeto ikusteatikan, baiño... Guk ez genduken, esan deuna, betiko menu klasia itten gendun guk etxian ta haik ez nittun nik ezautzen.
- Hortaz, espeziala zen, menu espeziala?
- Bai. Bai. Etxe ona zan, ta! Fabrika guziyan jabe ziana zan ta... Haik, badakizu, gue etxetatikan diferentia zeon hua. Baiño... Hola.
- Ahizpa zaharrena zenun han lanian?
- Zaharrena... Zaharrena´re han pasia. Zaharrena ibili zan nausi horrek beakin zaldiya ta karruakin herrin ogiya partitzen ibili zan. Ta geroz, bai moja, ta bai beste... hiru ahizpa bestiak han pasiak izango zian zerbitzen etxe hortan bertan. Bai.

3. Baserriko lanetan gustura

- **Erref**: AND-006/005
- **Iraupena**: 0:02:25. **Hasi**: 00:06:18. **Bukatu**: 00:08:43
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Mendiaren aprobetxamendua
- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:
Komunioa egin ostean, belgikar batzuen etxean aritu zen lanean ume-zaintzaile, baina berak baserria nahiago zuen. Orduan ahizparen etxera joan zen ardiekin lan egitera. Han pasatako komeriak aipatzen ditu. Oso gustura ibili izan da Mertxe landako lanean.

4. Belarra biltzeko prozesua

- **Erref**: AND-006/007
- **Iraupena**: 0:02:01. **Hasi**: 00:10:52. **Bukatu**: 00:12:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:
Etxean estu ibiltzen ziren: belarrak biltzeko eguraldiaren menpe egoten ziren, eta belar ona jasotzeko lan handia egin behar zen. Gaur egun aurrerapenek asko erraztu dute lana. Belarra biltzeko prozesua nola izaten zen azaltzen du.

5. Artoa lantzeko prozesua

- **Erref**: AND-006/008
- **Iraupena**: 0:03:25. **Hasi**: 00:12:53. **Bukatu**: 00:16:18
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artoa

Laburpena:
Lehen arto dezente egiten zuten. Artoa nola lantzen zuten azaltzen du: hosto guztiak kendu, sortatan lotu, etxeko terrazan zabaldu, harrotu...

6. Garia ereiten zutenekoa

- **Erref**: AND-006/011
- **Iraupena**: 0:01:20. **Hasi**: 00:20:18. **Bukatu**: 00:21:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Garia
- Baserria » Baserriko lanak » Artoa

- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:
Garia ezagutu izan du etxean, baina gutxi. Kutxatan jasotzen zuten garia. Talorik ez zen falta izaten etxean; arto-irina lortzeko errotara joaten ziren.

7. Soroak bedeinkatzeko distantzia

- **Erref**: AND-006/012
- **Iraupena**: 0:01:07. **Hasi**: 00:21:38. **Bukatu**: 00:22:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Elizak garrantzi handia izan du baserrian: lurrak bedeinkatzera etortzen ziren apaizak sorora eta trukean oparia ematen zitzaien. Pixkanaka bedeinkazioa gero eta urrutiagotik ematen hasi ziren, azkenean ohitura galdu zen arte.

8. Erramua eta ur bedeinkatua

- **Erref**: AND-006/013
- **Iraupena**: 0:02:15. **Hasi**: 00:22:45. **Bukatu**: 00:25:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Erramu egunean bedeinkazioa izaten zen soroetan. Gerora ohitura galtzen joan da. San Juanetan ur bedeinkatua ekartzen zuten, lokotxei su ematen zieten... baserri batean metak erre zitzaizkien lokotxak erretzen ari zirela.

9. Erramuarekin egindako gurutzeak

- **Erref**: AND-006/015
- **Iraupena**: 0:02:01. **Hasi**: 00:25:24. **Bukatu**: 00:27:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Erramuarekin gurutzeak egiten zituzten. Gurutze haiek terrenoetan jartzen zituzten. Kandela bedeinkatuarekin tanta bat botatzen zioten gurutze bakoitzari, eta haiek jartzean kredoa errezatu behar izaten zuten.

10. Aitari zioten errespetua

- **Erref**: AND-006/016
- **Iraupena**: 0:01:49. **Hasi**: 00:27:25. **Bukatu**: 00:29:14
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:
Mezara joatea sakratua zen, aitak garrantzi handia ematen zion horri. Inguruko festetara joatean, etxera garaiz bueltatzen ziren.

11. Ijitoak eta ijito-babarrunak

- **Erref**: AND-006/017
- **Iraupena**: 0:02:09. **Hasi**: 00:29:14. **Bukatu**: 00:31:23
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:
Lehen ere lapurren beldurra bazen; baserriko atea gauez beti ixteko ohitura zeukaten. Lasarteko ijitoen beldur egoten ziren; etxean jaten eman izan zieten ijitoei. "Ijito-babarrunak" zer ziren azaltzen du.

12. Familia izan eta bataiatu arteko ohiturak

- **Erref**: AND-006/019
- **Iraupena**: 0:02:09. **Hasi**: 00:31:30. **Bukatu**: 00:33:39
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak

Laburpena:
Umea jaiotzen zenean, amak ezin izaten zuen etxetik atera elizan sartzea egin arte; atera behar izanez gero, teila bat jarri behar izaten zuen buruan. Elizan sartzea egin ostean, bataioa gurasoek izendatutako egunean izaten zen. Atsolorrei buruz hitz egiten du.

13. Bikote-kontuak tabu zireneko garaia

- **Erref**: AND-006/020
- **Iraupena**: 0:00:54. **Hasi**: 00:33:39. **Bukatu**: 00:34:33
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Sexua

Laburpena:
Umetan, ama haurdun zegoenean ez ziren konturatzen. Gurasoen aurrean ez zuten hitz egiten nobio-kontuei buruz.

14. Haurrak izateko pasatakoak

- **Erref**: AND-006/021
- **Iraupena**: 0:02:31. **Hasi**: 00:34:33. **Bukatu**: 00:37:04
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Osasun-zentroak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:
Haurrak izatean, emagina etxera etortzen zen. Lehenengo haurra izan zuenean arazo handiak izan zituen Mertxek; bigarren haurra izan zuenean, hobeto joan zen dena. Ondorengo haur guztiak klinikan izan ditu.

15. Hilekoa ezkutuan pasa behar

- **Erref**: AND-006/022
- **Iraupena**: 0:02:13. **Hasi**: 00:37:04. **Bukatu**: 00:39:17
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

Laburpena:
Hilekoari buruz amak ez zien hitz egiten, kanpotik jakiten zuten dena. Garbitzeko ezkutuan ibili behar izaten zuten, anaiek ikus ez zezaten. Felpazko konpresak erabiltzen zituzten.

16. Heriotzaren inguruko ohiturak

- **Erref**: AND-006/025
- **Iraupena**: 0:01:26. **Hasi**: 00:41:49. **Bukatu**: 00:43:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:
Norbait hiltzen zenean, etxean edukitzen zuten eta jendea bisitan etortzen zen. Ur bedeinkatua eta erramua egoten zen, defuntuari errezatzeko. Hilkutxa bizkarrean hartuta eramaten zuten etxetik elizara. Elizbideak izaten ziren orduan.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-11-12

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com